

MATSHWENYÊGÔ
LE
BOIKETLO

McDONALD MADISA

U.W.L.

MATSHWENYÊGÔ LE BOIKETLO

McDONALD MADISA

**NASIONALE PERS BEPERK
Bloemfontein, Kaapstad en Port Elizabeth
.1949**

G. 227/58

LEFOKO LA MOKWADI :

BAGAETSHO

Ke romêla bukana ena go ya kgatisong, mine ke tshêpa ge e tla baana le tiro e kgolo mo babuising ba yôna.

Ke e biditse "Matshwênýêgô le Boiketlo" ka gobane mo go yôna yotlhe, go tloga tshimologong e bolela ka moo go tshwênýêga le go iketla go tsamaileng ka teng. Empa lege go ntse jalo, go ne go ntse le pharologonyô mo dithusong tse di builweng go supa boiketlo ge thuso e le teng, le go supa Matshwênýêgo ge go sena thuso. E arogantswê ka dikarolô di le nnê fêla, e ntse e le ka leina leo.

Mokwadi.

BOIKETLO LE MATSHWÊNÝÊGÔ

KAROLO I

Bogologolo go ne go na le basimane ba le babedi, mme ba phela mo motseng mongwe wa lefatshe la Leboa. Boiketlo yo a neng a le mogolo a be a nyetse mosadi wa mohumi, mme Matshwênýêgô ênê yo a neng a le mmôtlana a be a nyetse mosadi wa mohumanegi, a phela bophelô bo bosesane ba go rêma dikgong le go di rekisa.

Ka letsatsi le lengwe ge a ntse a le mo tirong ya gagwê go rêma le go fatsa dikgong, Matshwênýêgô a bôna setlhôpha sa banna ba pagame dipitse mme ba tsamaêla ntlheng ya gagwê. Ka go ba gopola jaaka dinokwane, Matshwênýêgô a tshwara di-êselê tsa gagwê tse tharo, tseo a neng a ntse a di rwesa dikgong a di fitlha mo sekgweng kapelê, mme ênê a pagama setthare se o se neng se tlhogile fa thokô ga letlapa le legolo thata ka go golêla godimo. Ka a ne a iphitlhile mo dikaleng tsa setlhare seo, o ne a kgôna go bôna banna bao ba dipitse ge ba ntse ba atamêla, mme fêla bôna ba sa mmone.

E ne e le banna ba le masomê a manê, ba lebêga ba le maatla, ebile ba selê matlhô, mme yo mongwe le yo mongwe a rwele morwalô yo Matshwênýêgô a ileng a o tshwantsha jaaka dithoto tse digapilweng moragô ga tlhabanô le phenyo. Erile ge ba fitlha fa tlase ga setlhare seo a neng a kotame mo go sôna, yo mongwe le yo mongwe wa banna bao a fologa mo pitseng ya gagwê, mme a ba a folosa merwalô ya gagwê mo pitseng ya gagwê, le dikgetsana tsa gagwê, mme Matshwênýêgô a lemoga ge dikgetsana tseo tsa bôna di tletse gouda le selerera.

Ba botlhe ba ema fa morago ga kgôsana ya bôna, mme yôna ya kua ka lentswe ya re: "Bula, Sesame" (Sesame ke lebêjana) mme erile ge e bua mafoko ao ga bulêga monyakô o mogolo mo le tla-peng leo, mme banna bao ba tsêna mo legageng leo kanngwe kanngwe, mongwe le mongwe a rwele morwalô wa gagwê. Erile ge wa bofêlô a sena go tsêna monyakô oo wa tswalêga mme ga tlhokôfala le fa o neng o le teng mo godimo ga letlapa leo.

Banna bao ka e ne e le dinokwane ba nna sebakanyana mo legageng leo ba neng ba tsentse maruô a bôna, mme ka sôna sebakanyana seo Matshwênýêgô a tshaba go fologa ka a gopola ge letlapa le tla bulêga mme a tloge a tshwarwa a bolawa.

Moragô ga sebakanyana banna bao ba tswa mo legageng leo la bôna, mme kgôsana ya bôna ya fêla e kua gapê ere: "Tswala Sesame" mme letlapa la tswalêga gapê kapelê. Ba pagama dipitse tsa bôna mme ka nakô e khutshwane ba be ba tsamaile; ka lebaka leo Matshwênýêgô a fologa ka iketlo mo setlhareng seo a neng a iphitlhile mo go sôna.

A ikutlwa a rata go batlisisa seo a neng a se bone mme a eletsa go bôna gore mafoko a a reng "Bula Sesame" a ka mo tlišetsang; ka jalo a tsamaêla fa go neng go eme kgosana ge e bua mafoko ao mme a kua mafoko ao ka lentswe le legolo. Monyakô wa bulêga ka pele mo letlapeng leo mme ga bônala e le legaga le legolo mme go le lesedi leo a neng a sa itse gore le tswa kae, go fitlhêla a lemoge ge go le phatlha mo godimo ga legaga, leo lesedi la letsatsi le tsenang ka lônâ; mme legaga le tletse dithoto tse dintsi tsa thekisô, masela a mefutafuta e mentsi diphatê tsa mantlo tse dintlê, le makgabisane a mefutafuta; mme go feta foo go tlhatlagane dikgetse tse dintsi-ntsi tsa gouda le seleva.

Matshwênýêgô a itsêla dikgetse tsa gouda le seleva di lekane go rwalwa ke di-êselê tsa gagwê tse tharo, mme a di rwea di-êselê tsa gagwê, a di thibegetsa ka dikgong, mme

ya re ge a sena go fetsa, a kua gapê a re: "Tswala Sesame" ka moo lebati la tswala ka pele mme ênê a tswêla pele go ikela gae.

A isa di-êselê tsa gagwê mo segotlong sa gagwê mme a thibogolla dikgetse tsa gouda a di isa mo ntlong go supeetsa mosadi wa gagwê.

Erile ge mosadi wa gagwê a bôna madi a otlhe ao, a simolla go gopola ge monna wa gagwê a tswa mosebetsing wa bogodu mme a simolla go mo nyatsa; fêla ya re monna wa gagwê Matshwênýêgô a fetsa go mo tlhalosetsa tse a di boneng go fitlhêla a be a bônê madi, a simolla go iketla mo moeng, mme jaanong a simolla go bala madi a a tletseng dikgetse. Monna wa gagwê a mo lebellla sebakanyana mme moragô a mo raya a re: "O mosadi yo sa tlhalefang: O gopola gore o tla fetsa leng go bala madi a a tletseng dikgetse tse dintsi jaana? Se se phalang ke gore re bolokê dikgetse tse tsotlhe tse ka pelê batho ba ise ba lemogê seo re nang le sôna.

Mosadi a re go ênê: "O bua puo ya poloko le tlhalefô. Wêna monna, êpa mōsima ka pelê mo segotlong, mme nna ke sianêlê kwa ntlong ya morwa-rrago ke adimê dilekanyô tsa makete, tseo ka tsôna re ka lemogang gore madi a a lekane bokae". "Dira jaaka ge o rata", go bua ênê Matshwenyego, "mme o disê leleme la gago thata". Erile ge a sena go solofetsa go dira jalo, a itlhagannêla kwa ntlong ya Boiketlo mme a kopa mogadiboagwê gore a mo adimê dilekanyô tsa makete. "Sala fano sebakanyana ke go batlêlê tsôna," go bua mosadi wa Boiketlo, yoo a neng a bile a le mo kgakgamaalong ya gore mogadibôagwê o ka be a yo lekanyang ka dilekanyô tseo, e le ge a mo gopola bohumanegi fa a ka sekang a tshola sepê se se ka lekanngwang ka dilekanyô. Mosadi wa Boiketlo e ne e le mosadi yo botlhale, mme kapelê a loga leanô leo ka lona a ka bonang se se yo lekanngwang. Erile ge a bôna dilekanyô a di tshasa ka boletswa e le ge a gopotse gore sengwe

se se yo lekanngwang se ka kgomarêla mo boletsweng ka tlhaka e nnyane fêla mme ênê a tla a lemoga se se neng se lekanngwa.

Mosadi a tsaya dilekanyô tseo a di isa gae a sa belaele sepê, mme a simolla go lekanya madi ao, mme moragô a thusa monna wa gagwê go tsenya madi mo phitlhong ya bôna le go thibegetsa gapê ka mmu.

Erile ge ba sena go dira jalo; mosadi ka go tlala boitumêlô a tsaya dilekanyô tseo ka pelê, a ba a tlhōka go lemoga ge go na le enngwê ya digouda e e kgomaretseng mo boletsweng ka fa tlase ga dilekanyô tseo, mme a di isa kwa go mogadiboagwê. Ge a fulara, a ikêla, mosadi wa Boiketlo a simolla go tlhatlhoba dilekanyô a ba a lemoga ge go le enngwe ya digouda e e kgomaretseng mo boletsweng bo a neng a bo tshasitse mo dilekanyong. Mme foo a re, "Ehe, o' na le gouda entsi e e bilenge mo tlhola go e bala, ge e se a lekanyê fela ka makete!" go bua mosadi wa Boiketlo; mme a ipotsa ka kgakgamalô e kgolo gore бага Matshwênýêgô ba kabe ba tsere kae madi a mantsi a a tlholang batho go a bala ka dipalo ge e se go a lekanya fêla; ka ge a itse pila ge бага Matshwênýêgô ba ntse ba humanegile thata. Ka moo erile fêla ge monna wa gagwê a tla a mo tsêêla dikgang.

"O gopolang?" go bua mosadi wa ga Boiketlo go go fitlha Boiketlo ka nosi, "monnao o na le gouda e ntsi e e bileng e lekanngwa ka dilekanyô eseng jaaka re dira ge re bala ya rona;" mme bosigo boo ba tlhōka borōkō e le gō bua kgang e ba gakgamaditseng go le kalo.

Pelo ya ga Boiketlo ya tlala lefufa ka mosô o latêlang, mme ka nakô eo a ya kwa ntlong ya ga Matshwênýêgô a fitlha a mo llêla godimo a re: "O, morwairra, ke sebaka se se telle o ntse o ntshêla ka lerole mo matlhong go mphoufatsa gore ke seka ka bôna ge o le mohumi, mme wa itshema mohumanegi ka lebaka le le telle le go itira mosotlegi jalo, kanthe

o ntse o na le letlole la gouda, le le itsiweng ka sele-kanyô eseng ka palô."

"Ga ke itse setshwantshô se o se buang," go bua Matshwê-nyêgô, mme ya re e ntse e le ene a gopola ge sephiri sa bôna se utlwagetse ka mosadi go raelwa ke o mongwe. "Ga o kake wa ntsietsa", go bua Boiketlo, ka pelo e botlhoko, mme ebile a supa papetla ya gouda eo e neng e lebêga e le ya bogologolo. "Wa itse le wêna nnaka gore o na le dipapetla tse dintsi tsa mofuta ona, mme ena e bonwe ke mosadi wa me e kgomaretse mo dilekanyong."

MATSHWÊNÝÊGÔ LE BOIKETLO

KAROLO II

Matshwênýêgô a lemoga gore go ka mo siamêla go itsise morwa-rraagwê tiragalo yotlhe, ka ge a lemoga gore ge a ka mo fitlhêla polêlô ya nnete, ênê ka nosi a ka sala mo pelaelong, a ba a tlhôka boiketlo ba môya.

Ka mokgwa o ntseng jalo Matshwênýêgô a mmolêlla go tloga tshimologong le go ya bofelong ba tiragalô. Mme Boiketlo a bua a re: "Jaanong ke tla ya felong foo mme le nna ke kuê ke re: "Bula Sesame", ke tle ke bônê ge mafoko ao a tla bula letlapa leo jaaka o bolêla, mme ge ele gore o tsietsa nna morwa-rraago o lemoge tshenyô eo ke tla go senyang ka yôna." Boiketlo a tloga kwa ntlê go tiêgô go yo batla letlapa leo le bolêlwang, mme ênê ka e ne ele mohumi a go-legile di-mmoulwê di le lesomê a di setse moragô, enngwe le enngwe ya tsôna e rwele kgetse e e senang sepê mo mokokot-long wa yôna.

Erile ge a fitlha fa letlapeng le setlhare se se boletsweng ke monnawê, a bua ka thanolô mafoko a a boletsweng. a a reng: "Bula Sesame," mme lebati la bulega ka pelê la ba la tswalêga fa moragô ga ga gagwê, ge jaanong a setse a le ka mo teng ga legaga. O ne a ise a ke a bone a le mo boiketlong bo bo ntseng jalo ba boitumêlô; a tsamaêlla kwa le kwa, a ntse a itumêlla mahumô ao a neng a le mo tikologong ya gagwê. Mme a ntse a loga leanô la gore a ka kgôna jang go itsêlla a mangwe. A ikgêthêla dikgetse tse dintsi tseo a lemogileng ge di-mmoulwe tsa gagwê di ka di rwala, mme a boêla kwa lebating a gopotsê go di ntshetsa kwa ntlê go rwesa dipelesa tsa

gagwê. Kgopolô ya gagwê e ne e tletse maanô le mekgwa, ka moo a lebala mafoko a nnete a a kgônang go bula lebati la letlapa leo. A kua a re: "Bulêga tlihê, wêna lebati", mme ga seka ga diragala sepê, moragô a lekêlla ka go latêlana, mekgwa yotlhe le mefuta ya maina mme ga lemotshêga gore go na le lefoko le le lengwe leo a le lebetseng, mme e leng leo le le neng le ka bula monyakô. Erile ge a ntse a kgarakgatshêga kwa le kwa mo legageng a utlwa modumô o o tshwanang jaaka wa ditlhako tsa dipitse, mme a ba a itse ge ele motsi wa gagwê wa bofêlô. Dinokwane ka di ne di boa di tla gae tsa gakgamadiwa ke go bôna di-mmoulwê di tletse fa ntlê di fula, mme ka go belaêla ge go se sepê se se siameng, tsotlhe tsa ntsha marumô a tsôna tsa itlhagannêla kwa monyakong, oo o ileng wa bulêga ge kgôsana e bua mafoko a ka metlha.

Boiketlo a ipeta pelo ka go tshaba gore a bolokêgê, mme a thulana le kgôsana ya dinokwane; ba mo tlhasêla ka pelê, bo mo kgaoganya ka marumô a bôna.

Moragô ga foo dinokwane tsa siamisa bodulô ba tsôna mme tsa seka tsa êlêllwa ge go sena dikgetse tse di tserweng ke Matshwênýêgô. Tsa tshwênýêga thata ka go rata go itse mokgwa o Boiketlo a ileng a kgôna go tsena mo legageng, le go ka lemoga sephiri sa tsôna; mme ka go tlholêga, tsa lesa go ntse jalo. Tsa kgaoganya mmele wa ga Boiketlo, mme dikarolô tsa ôna tsa fanyêgwa mo mafelong a a kwa ntlê gore batho botlhe ba tle ba tshabê go tlo rumolana ka go tsêna mo legageng leo, mme jaanong tsa tswêla kwa ntlê go ya tirong ya tsôna ya go bolaya le go gapa.

Mosadi wa Boiketlo, ka a bôna lebaka le feta ka botelle, a fêla pelo. Ka moo a ya kwa ntlong ya ga Matshwênýêgô a re: "O itse kwa Boiketlo a ileng teng, le jaanong ga a ise a boe, a o gopola gore motlha mongwe a ka be a tlhagetswe ke kgotsi"?

Matshwênyêgô a mo gomotsa ka go mo raya a re o tla bônala ge go nna lefitshwana mo tikologong yotlhe. Mme erile ge lefitshwana le fetile go tsene bosigo mosadi wa ga Boiketlo a simolla go lemoga ge lefufa le sa busetse sepê, mme e le lônâ le le tla beng le bolaile Boiketlo ka go fufegêla monnawê Matshwênyêgô; mme ênê mosadi a ikwatlhaêla ge e le ênê yo bosula botlhe bo duleng ka ênê.

Erile ge letsatsi le tllhaba Matshwênyêgô a tsaya di-êselê tsa gagwê go yo batla mogolowê Boiketlo, mme ya re a sale kgakajana a bôna madi mo matlapeng, a ba a lemoga fêla gore mogolowê o bolailwê. Ka pejana a gadima mme a bôna dithwenyana tsa ga morwa-rraagwê tse di neng di setse fa di neng di fanyegilwe teng ge dibatana di ntse di ijêla. A di tsaya mme a di phutha ka lesela mme a di pêga godimo ga enngwe ya di-êselê tsa gagwê, godimo ga tsona a thibegetsa ka dikgonyana. A boêla gae a le mo poifong e kgolo thata; mme a feta a kôkôta mo monyakong wa ntlo ya Boiketlo.

Ga be go le lelata la mosetsana le bidiwa Mothati; ya ba ke ênê yo a ileng a araba ge Matshwênyêgô a kôkôta; fêla ya re ka gobane Matshwênyêgô o ne a itse bopelo-kgalê ba mosetsana Mothati, a mmita gore a mo thusê go fitlha dithwenyana tseo le gore go se nnê opê wa bôna ba babedi yo a tla bolêllang batho gore Boiketlo o sule; moragô ga foo, ênê ka nosi a bolêlla mogatsa mogolowê dikgang tse di botlhoko tseo tsa leso la monna wa gagwê.

Erile ge moswagadi a gomotsegile go se nnyana, mosetsana Mothati a biletswa mo ntlong go tlo thusa ka dikeletso godimo ga leso la morêna wa gagwê le go ka gomotsa gore dipelaêlô di fêlê. Mme ênê Mothati mo karabong ya gagwê a ipaya gore o tla leka ka bonatla go batlisisa se o se bolaileng morêna wa gagwê, a bua jalo e le ge Matshwênyêgô a tlogile go ya kwa ntlong ya gagwê mme a bolêlla mosadi wa ga moso — Boiketlo. Ka moo a tloga a ya kwa ntlong eo go

rekisiwang meriana gongwe ditlhare gore a tle a bonê Se se bolaileng morena wa gagwê?

Ka phirimane eo a boëlla gapê go yo reka setlhare se sengwe gapê a ntse a lla le go sisa pelo, a ntse a re: "Kea bôna morêna wame o ntlogetse". Ka bokhutshwane ga utlwagala sellô se segolo mo ntlong ya Boiketlo mme Matshwênyêgô le mosadi ba ya kwa teng go llêla mogolwabôna yo suleng, ka ge go ne go sa tlhole go na le go itshôka.

Erile letsatsi le ise le tlhabe ka mosô o latêlang Mothati a ya kwa thekisong ya Rrê Moikanngwi ka ge ntlo ya gagwê ya thekisô e ne e bulwa pele ga tse dingwe ka metlha. Ka ge Rrê Moikanngwi e ne e le Mongakê le ênê. A mo naya papetla ya gouda mo seatleng a mo raya a re: "Wêna, monna wa ngaka, ke na le tirô e ke ratang ge o ka ntirêlê yôna, le gouda e nka go lefang ka yôna, ipôfê matlhô ka lesela o ntatêlê." Lantlha monna wa ngaka a tsiêtsêga; mme labofêlô ge a bôna a fiwa papetla enngwe ya gouda a dumêla. A dumêlla mosetsana wa lelata go mo bôfa matlhô le go mo gôgêla kwa ntlong ya ga moso Boiketlo. Foo a isiwa mo ntlwaneng e e lefifi mme a mmolêlla gore a rokaganye mmele wa moswi ka e ne e le moo o neng o fitlhlilwe teng, le go o dirêla seo se ka o thibegetsang. Erile ge a sena go dira jalo, a fiwa gouda eo a neng a e tshepisisitse, mme erile a sena go amogêla gouda eo, Mothati a mo bôfa matlhô gapê, mme a mo isa gapê kwa ntlong ya gagwê, mme a tshepisisitse gore ga a kake a bolêlla opê tirô eo ka gore bobe bo ne bo ka mo tlêla.

Ditshwanêlô tsa polokô ya Boiketlo tsa tswêlla pele, mme bakaulengwe le baruti ba bagolo ba isa setopo kwa mabitleng; mme e le gore mo tikologong ya bodulô ba gagwê go utlwala dillô tsa khutsafalô mo basading ka e ne e le tlwaêlô ya bôna mo lefatsheng leo. Ka moo a bolokwa, ka mokgwa wa nnete wa lesa.

Ka kopô ya moswagadi, Matshwênyêgô le mosadi wa gagwê ba fudugêla kwa go ênê, mme dikgetse tsa gouda tsa

isiwa kwa teng ka nakô ya ge thethe e raletse, (bosigo-gare). Jaanong ngwana wa ga Boiketlo a simolla go tlihokômêla ditirô tsa ga Rraagwê, le go tshêpa dikgakollô tsa Rangwaneagwê ka lerato le boitumêlô tseo di neng di tsamaisa mo tshiamong. Mme go ntse go ntse jalo dinokwane tsôna tsa be di setse di lemogile ge dithwe tsa mmele wa ga Boiketlo di tsamaile ka mokgwa o di neng di sa o kgone.

Kgôsana ya tsôna ya re: "Lona banna ba me, ga go na pelaêlô re latlhegile, mme go raya gore re batlisisê motho yo a itseng sephiri sa rona mo legageng leno, leo le ntseng le disegile pila go tloga Lôê ge bo-rrarona mogolo ba ne ba phela. A re mmatleng, re mmoneng ênê yo a boneng sephiri sa rôna, re mmolaeng; go sa nneng jalo letlôtlô la rona le tla re pshamoga.

O mongwe wa setlhôpha sa bôna a ba kopa gore a lesiwê a yê kwa motseng mme a iketse jaaka morekisi le gôna e re ge a ntse a tsamaya mo motseng otlhe a nne a botsê ge go se monna mongwe yo a suleng ka go sa itsiweng le gôna e le mo lebakeng le le fa gaufe; mme ge a ka utlwa go le jalo a itlwaetse ntlo ya gagwê le 'thaka tsa gagwê. Mme a tswêlla ka go bua a re: "mme ge leanô lame le ka seka la thusa sepê, bophelô ba me bo fediswê."

Erile ge letsatsi le tswa a be a setse a le kwa motseng o go neng go agile ba moso-Boiketlo le ba-Matshwênnyêgô; mme ka a fitlhêla dintlo di santse di tswetswe a kgarakgatshêga le dipatlêlo tsa motse go fitlhela dintlo tsa medirô di bulwa, mme ntlo ya ntlha e a ileng a tsêna mo go yôna ya be e le ya ga Moikanngwi, mme ênê a setse a tswetse fa ntlê a ntse a itirêla ditirô tsa gagwê. Senokwane sa mo lebêlla sebakanyana mme sa mo raya sa re: "Ke gakgamadiwa ke ge o kgôna go bôna mosebetsi wa gago mme o setse o tsofetsi thata."

"Nnyaya", go araba Rrê-Moikanngwi, "ga go sepê se se tllaêlang mo ponong ya me; ka ge ebile maabane ke roka-gantsê mmele wa moswi mo ntlwaneng e lefifi thata."

Senokwane jaanong sa bula ditsébê. "Mmele o sa pheleng", go bua senokwane ka kgakgamalô e kgoło; "nnyaya, wa tshameka; go ne go tlile jang gore o rokaganyê mmele o sa pheleng, wa moswi?" "Se mpotsê dipotsô monna, ga se tshwanêlô ya gago." "Ga ke tlhoke go itse sephiri sa gago mme fêla ke tla go fa papetla ya gouda gore o tle o nkisê kwa ntlong eo o neng o rokaganya mmele wa moswi mo go yôna," Rrê Moikanngwi a tshikhinya tlhôngô ka go gana, a latola. "Seo nka seka ka se dira ka gore ke ne ke eteletswe ke mosadi ge ke ya kwa teng, mme a mpofile motlhô, mme le gôna ge ke sena gô fetsa modirô oo, a mpusa ke ntse ke bofilwe matlhô jaaka pele." "Ka motlha mongwe o ka mpontsha felo foo ge re ka ya fa a go bofetseng teng mme le nna ka go bôfa matlhô jaaka mosadi yoo, mme ke tla fêla ke santse ke go fa papetla enngwe ya gouda gape," go bua senokwane gapê. Ba tloga ba tsamaêla teng, mme erile ba fitlha fa teng Rrê Moikanngwi a bua a re: "ke gôna fa matlhô a me a bofetsweng teng fa." Lesela la bofêllwa gapê mo matlhong a gagwê, mme ka ge a ne a setse a gakaditswe ke mphô ya gouda a itlhôkômêla thata gore a seka a fosa tsela e Mothati a neng a mo tsamaisitse ka yôna go fitlhêla ba tsênê fa ntlong ya moso Boiketlo, foo a ileng a êma, mme a bua a re: "Ke gatile dikga-tô di le kalo maabane; ka moo gô a tshwanêla gore ntlo eo e be e le fa pele ga rona." Senokwane sa tshwaya lebatl la ntlo eo ka mmala o mosweu, mme ya re ge se bofolla Rrê-Moikanngwi matlhô sa mo kopa gore a bolêlê leina la mong wa ntlo eo. "Ga ke itse," go bua Moikanngwi, "mila o o fano o, ga kea o tlwaêla," mme ka senokwane se lemoga ge go sa tlhole go le potsô e se ka e botsang sa lefa Rrê Moikanngwi gouda e a neng a e e solofeditswe, mme sôna sa boêla kwa gabo sôna, kwa legageng le le mo sekgweng. Moragô ga moo Mothati a ba a ne a romilwe go isa molaetso ntheng enngwe ya motse, jalo ge a boa a bôna letshwaô mo lebating la morêna wa gagwê.

“Jaanong ke mang o a dirileng jaana,” go bua Mothati, “ka gongwe ke ba-bolai ba ga Rrê ba rata go itse ntlo e ka letshwaô le.” A êma, a gopola ka sebakanyana, mme moragô a tshwaya dintlo tse tsotlhe tse di bapaneng le ya gabô ka mokgwa ôna oo; fêla ka a ne a sa bue thata a itidimalla a seka a bua sepê mo go ba bangwe ba ntlo ya gabô le ba bangwe fêla.

MATSHWÊNÝÊGÔ LE BOIKETTO

KAROLO III

Ka lebaka leo ke ge senokwane se ipôkêla botlhale ba sôna ka mokgwa o se ileng sa kgôna go batlisisa le go bôna ka pelê. Mme moragô ga foo sôna le kgôsana ya tsôna tsa tswêlla go ya kwa motseng, kwa ntlong e tshwailweng. Erile ge di fitlha kwa motseng, senokwane sa supa ntlo enngwe e na le letshwaô; le ge go ntse jalo kgôsana ya lemoga enngwe le yôna e tshwailwe, ya ba ya bôna enngwe gapê, e le gore di tshwailwe ka mokgwa o le mongwe fela. Moipoki jaanong a tlalwa ke tsietsêgô, ka ge letshwaô la gagwê le ne le sa farologane le a mangwe. Mme jaanong a tlamêga go boêla kwa sekgweng gore a bolawê jaaka a ne a solofeditse, ge a sa kgôna tirô eo.

Se sengwe sa dinokwane sa seka sa isa gopê le ge se sengwe se bolailwe; le sôna sa ikopa go tswêla kwa motseng ka patlo. Le sôna sa lebanya fêla kwa ntlong ya Rre Moikanngwi mme le sôna sa mo rêka ka papetla ya gouda gore a se ise kwa a neng a isitse sa pele.

“Ke letsatsi la lesegô mo go nna,” go bua Rre Moikanngwi, mme kwa ntlê ga go senya sebaka, bobedi ba bôna ba be ba setse ba le mo tseleng e e yang kwa ntlong e go nnang Mothati e le ka mokgwa wa pôfanô ya matlhô jaaka pele. Senokwane seo sôna se ne se tshotse go tshwaya ka mmala o mohibidu, o ka ôna a ileng a tshwaya ntlo eo fa go sa lemotshegeng, mme sa boêla ka pelê kwa 'thakeng tsa sôna se le mo lethabong le legolo.

“O, wêna kgôsana,” go bua sôna ge se fitlha, “ka lebaka

leno, ga go phosô," mme sa kopa kgôšana gore e boê le sôna ka yôna nakô eo. Kanthê senokwane ga se lemoge ge Mothati a na le pônô ya kapelê eo ka yôna a sadileng a lemoga letswaônyana leo le neng le sa lemotshege, mme a fetsa ka nakô e khutshwane go tshasa matshwaô a a ntseng jalo mo matlong a otlhe a a bapaneng le ya gabô ka ôna mmala o mohibidu o senokwane se neng se o ikantse.

Ga seka ga thusa sepê. Kgôšana ya seka ya tswa le sepê, ka lebaka la ge e se ntlo e le nngwe e e tshwailweng jalo, mme senokwane se sa tlhole se itse gore yona ke efe. Mme le sôna sa busediwa kwa legageng go yo bolawa jaaka sa ntsha le sona se bolailwe.

Mme erile ka kgôšana e bôna gore e tla fellwa ke banna ba yôna, ya gopola go tswa ka nosi go yo batlisisa, mme ka e le tlwaêlô le yôna ya tsêna ka ntlo ya ga Rrê Moikanngwi; le ênê a thabela tirô eo ka ge e ne e setse e mo dirêla kotulô e molemô ya gouda. Le ge go ntse jalô kgôšana yôna ya êlêllwa, sebopêgô sa ntlo gore se be se tsênê mo pelong ya yôna, gore e tle e seka ya lemoga ka letshwaô fêla, e be e e lemoge le ka moagô wa yôna. Ka moo ya boêla moragô go yo bitsa banna ba yôna gore ba pagame di-mmoulwe di lesome-le-metsô-e-robang monwana-o-le-mongwe (19) le dipitsa di le masômê-a-moraro-le-metsô-e-robang-menwana-e-mebedi (38), enngwe e tladitswe ka leokwane, mme tse dingwe di sena sepê.

Erile ge dinokwane di sena go ipaakanya jalo, kgôšana yôna ya iketsa jaaka morekisi, mme ba botlhe ba tloga ka lefitshwana 'tsatsi le lengwe go gapiwa di-mmoulwe. Kana jaanong foo mmoulwe o mongwe le o mongwe o ne o rwesitswe dipitsa tse pedi; mme foo kana di sa tlhole di le fêla, e le gore enngwe le enngwe e na le senokwane se se tshotseng ditlabano; ge e se e e neng e tla-ditswe ka leokwane. Ka fa ntlê di ne di tshasitswe ka leokwane, mme le gôna di thibilwe sentlê, go tlogetswe phatlhana fêla e e ntshang môya.

Ge di tsêna mo motseng ya be e le ge Matshwênýêgô a ntse a tsamaya fa pele ga ntlo, mme go sena pelaêlô. Ka ge kgôsana e lemoga ge a lebêga jaaka mong wa ntlo, ya ikisa go êné mme ya kopa tumêllô ya go robala mo bosigong boo fêla mo ntlong ya gagwê. "Ke tswa kgakala, mme ka ke bôna ke phirimeletswe, ga ke itse fa nka robalang teng ka e setse e le bosigo, ka moo ke kopa felô ga boikhutsô le boro-balô," kgôsana ya kopa jalo.

Matshwênýêgô oo a neng a lemoga ge e le yôna kgôsana ya dinokwane ka go iketsa morekisi, a e amogêla ka boitumêlô, a ba a e dumêlla go latsa di-mmoulwê tsa yôna mo ntlong ya dipitse tsa gagwê ka go ne go se sepê mo go yôna. A laêla Mothati go naya kgôsana eo dijô tse di siameng, mme a baakanye bolaô mo ntlong ya baeti, mme ka maikaêllô a molemô a romêla mosimane wa gagwê go tlisa mabêlê le metsi go fa di-mmoulwê. Kgôsana ya êtêlla di-mmoulwê tsa yôna mme ya folosa dipitsa tsa yôna. Ya ikêla kwa ntlong kwa e ileng ya amogêlwa ka boitumêlô. Ka ge Matshwênýêgô a ile a mo sadisa sentlê, mme a ya go rôbala, a bitsa Mothati mo kutlong ya senokwane seo a mo laêla gore a tlhókômêlê moeti a seka a tlôka sepê ka motlha opê. A bua gapê a re: "O, Mothati, o dirê ka tlhókômêlô gore o laêlê motlhanka wame Moropa a mpaakanyetse diaparô tsa me tse ditshweu ke rata go di apara e sa le mesong ke tla be ke êtêla kwa Madibê. Mme le wêna o lale o mpaakanyeditse dinô tse di monate tseo ke tla di nwang ge ke boa kwa Madibê."

Erile ge Matshwênýêgô jaanong a robetse, senokwane se segolo sa tswêla kwa ntlê go ya kwa ntlong ya dipitse ka go sa itsiweng mme sa khurumola pitsa enngwe le enngwe ka iketlo sentse se sêba se re "E re ge le utlwa lentswe la me le nnê tisong mme le letêlê ditaêlô tsa me; fêla le tswê mo dipitseng kwa ntlê go tiêgô." Ge se fetsa go dira jalo sa boêla mo ntlong eo se neng se e filwe go rôbala, mme sa itatsa

mo bolaong go ikutsa sebakanyana se ise se laele banna ba sôna go dira tirô e bosula e se neng se e gopotsê. Ka lebaka leo ke ge Mothati ênê a ntse a baa kanya dinô tsa morêna wa gagwê, mme ka bokhutshwane a lemoga ge mafura gongwe leokwane le fedile mo maboneng ka go tima ga ôna, mme jaanong go sa tlhole go le a mangwe. "Ke tla dirang?" go bua Mothati a le mo tlallong. Moropa a mo raya a re: "go na le leokwane mo dipitseng tsa moeng wa morekisi, mme ke tla yo go gêla lônâ." "O nkgakolotsê pila;" go bua Mothati, mme a seka a tlhôla a leta Moropa go ya go mo gêla, a mpa a ikisa ka nosi kwa ntlong ya dipitse koo a fitlhetseng dipitsa di emisitswe ka thula-ganyô. Ge a atamêla pitsa ya ntsha a utlwa lentswe le re: "A e setse e le nakô ya go Simolla, wena kgosana?" Le ya bobedi a utlwa jalo fêla.

Ka a ne a le kelatlhôkô a araba ka go iketsa monna wa moeng a re, "nakô ga e ise e atamele," mme a ntse a di tlhômagantse ka go di tlhatlhoba, a ntse a utlwa potsô eo ebile a ntse a e arabêla, Labofêlô a fitlha fa pitseng eo e neng e na le leokwane mme a tlatša pitsana ya gagwê.

"Legodimo le na le tshireletso", a bua ka lentswe le le kwa tlase ge a boêla kwa ntlong. "Morêna wame o thibeletse dinokwane tse dintsi go le kana go tlo re tsha sêla le go re bolaya." go bua ênê le Moropa.

Mothati a tlatša mabônê ka leokwane gapê mme a a tshuba gapê. A boêla a gêlla gapê leokwane le le ntsi thata a tlo le bedisa ka pitsa e kgolo mo mollong. Erile ge leokwane le bela ka maatla a le tlatša dipitsa tse dilekanang palô ya banna bao, mme a di rwala kanngwe kanngwe go ya kwa ntlong ya dipitse mme a tshêla mo pitseng enngwe le enngwe e e nang le motho gore ba swêlê mo go tsôna. Tirô eo ya dirafala ka pelê fa e sekang ya utlwiwa ke opê mo ntlong, le eseng Moropa yo a neng a ntse a otsêla mo ntlong. Erile ge a bôna gore o ba feditse ka leso, a boêla kwa ntlong, a feleletsa tirô ya dinô tsa Morêna wa gagwê.

MATSHWÊNÝÊGÔ LE BOIKETLO

KAROLO IV

Erile go ise go fete sebaka kgôšana ya tsoga, mme ka e bula fenstere ya leka go dira sesupô sa gore banna ba yôna ba simollê go tllhasêla motse wa ga Matshwênýêgô, mme ka e bôna go sa tle opê ya tsamaêla ntlheng ya ntlo ya dipitse ka e gopola ge ba ithobaletse borôkô e le gore e tle e ba tsosê, ka moo ya simolla go lemoga se se tllhagetseng setlhôpha sa yôna; ya itemoga ge e le yônê fêla e e phologileng ka moo ya tlêlwa ke letshogô mme ya gopola ge le yônê e tla re bosigo ya bolawa, jalo ya seka ya tllhola e senya sebaka sa go tshaba. Ya ralla masimo, e ntse e lemoga ge ka motlha mongwe e bônwa ke beng ba ntlo, ka lesedi le ne le ntse le bônala ka fenstere.

Mo mosong, legalê e sa le phakêla, Matshwênýêgô a tsoga, a ya kwa Madibê; mme erile ge a boa, a botsa Mothati lebaka le le thibetseng monna wa morekisi gore a seka a isa dithoto tsa gagwê kwa lebatleng la thekisô. Gôna foo Mothati a simolla go bolêlla morêna wa gagwê ditirafalô tsa bosigo bo bo fetileng, tseo go fitlhêla ka nakô eo di neng di ise di itsiwe ke opê, mme a ba a bolêla le ditirô tseo a neng a ntse a di dira ge dinokwane di ntse di leka kanngwe kanngwe go batlisisa yo a ileng a lemoga sephiri sa tsôna kwa legageng.

Matshwênýêgô a êma ka tidimalô, a sa itse gore a ka bua jang go leboga Mothati mo ditirong tsotlhe tsa gagwê tsa bonatla, le molemô, le boikanyô, ka mokgwa o a neng a bôna a thusegile ka teng. Ka Mothati e ne e le lelata la mothopiwa, Matshwênýêgô a mo lokolla gore a se tllhole a nna mothopiwa

a boêlê kwa lefatsheng la gabô, mme a ba a botsa Mothati mphô eo a e ratang. A araba a re: "O morêna wa me, ke rapêla fêla gore a e re re ise re tswelle pele ka polêlô re mpe re êpêlê ditopo tseo ke di bolaileng maabane, go tle go seka ga lemoga opê sephiri sa ntlo eno ya gago." Ka moo ênê Matshwênýêgô a epa mosima o mogolo mo masimong, a tsenya ditopo tseo mo go ôna, mme dipitsa le marumô a di fitlha go sele. Moropa ênê a isa di-mmoulwê kwa le batleng la thekisô, mme tsa rekwa ke batho kanngwe kanngwe, tsa ba tsa fêlêlla, mme le dinokwane tsa seka tsa tlhôla di utlwala.

Yo mogolo wa dinokwane a itunna kwa sekgweng, mme erile ka a bôna a sa utlwane le bophelanosi, a utlwa botlhoko thata, a ba a tlêlwa ke kgopolo ya go ipusolosetsa mo go Matshwênýêgô ka go mmolaya, mme le gôna a lemoga gore se se phalang ke go dira jalo ka pelê.

Ka letsatsi le le latêlang a fêla a ikapesa gape jaaka morekisi, a boêla gapê kwa motseng, a gopotse ge a tla utlwa gore monna yoo Matshwênýêgô o tshwerwe bakeng la polaô e setlhogo e e dirafaletseng mo ntlong yagwê.

Erile ge a bôna go sa nna jaaka ge a gopotsê, a ikaêlla gore a tlišetse Matshwênýêgô kôtlô le pusolosô, fêla ênê ka nosi a seka a tlêlwa ke molato. Ka go batla leanô, a kopa go nna mo go enngwe ya dintlo tsa thekisetso ka go lefa mo kgwedding enngwe le enngwe, mme ntlo eo, ka a ne a itirile morekisi, a e tlatsa ka dithoto tseo a neng a ditsaya kwa legageng bosigo ge batho ba robetse.

Ga fitlhêlêga e le gore ntlo ya gagwê ya thekisô e lebagane le ya motlogolo wa Matshwênýêgô, eo le yôna e neng e le ya thekisô, mme ênê motlogolo wa Matshwênýêgô e le ngwana wa Boiketlo yo a suleng. Mme ka mosimane yoo e ne e le mosimane yo montlê, yo a neng a rutegile, a na le mokgwa wa setho, a kgatlha Pelonomi ebong sôna senokwane, ka se ne se ipitsa jalo, ka nakô eo, mme magareng a bôna ga simologa botsala le kutlwanô. Le ge go ntse jalo Pelonomi a tlhôka

go utlwa sengwe ka ga Matshwênnyêgô mo tsaleng eo ya gagwê; fêla ya re ka letsatsi le lengwe ênê Matshwênnyêgô a êtêla motlogolo wa gagwê kwa ntlông ya gagwê ya thekisô. Mme erile fêla ge Pelonomi a mmôna a mo itse ka e ne e le monna yo êlang tlhokô thata.

Erile ge Pelonomi a utlwa gore Matshwênnyêgô ke lesika le tsala ya gagwê leratô la gagwê mo mosimaneng la gola thata. A fa mosimane dimphô tse dintsi mme le gôna a tlwaêla go mmiletsa kwa ntlông ya gagwê go tla go ja mmôgô, mme a mo fe dijô tsa thêkô e kgolo.

Ka ge mosimane le ênê a ne a rata go thabisa tsala ya gagwê, a bolêlla rangwaneagwê, ka gore ntlo ya gagwê e ne e le e nnyane thata go tshola tsala e a e ratang go le kalo. Matshwênnyêgô a bolêlla mosimane gore a bitsê tsala ya gagwê mo mosong wa letsatsi la botlhano (Friday) letsatsi leo, mo go lona barekisi ba bagolo ba tlamegileng go tswala dintlo tsa bôna tsa thekisô. Ka letsatsi le, e le gore a tle a tlisê tsala ya gagwê kwa ntlông ya ga Matshwênnyêgô, a tsênê mo go yôna, mme ba dirêlwê tsotlhe tse di molemô.

Mokau a itumêlla puo eo, mme ka letsatsi le le latêlang, a tlisa tsala ya gagwê Pelonomi kwa ntlông ya ga Matshwênnyêgô. Le ge ekete Pelonomi o ne a ntse a eletsa go tla mo ntlông ya ga Matshwênnyêgô, fêla o ne a sa eletse gore a tle mo go yôna ele moeti yo kopilweng ka tlotlô e kalo. A leka ka mekgwa yotlhe gore a tlanogêlê leetô leo, mme mosimane a mo tlhokômêla ka go mo kgothatsa, mme ya re ka a tshaba go mo tlišetsa pelaêlô, a dumêla go ya le ênê, mme a thabêla fêla tlotlô eo a neng a tsholeditswe ka yôna.

Matshwênnyêgô a itumêla thata go bôna tsala ya motlogolo wa gagwê, mme a mo kopa gore a nnê le bôna fa dijong.

“Wêna morêna wa me”, go bua Pelonomi, a raya Matshwênnyêgô, “ga go a ntekana go nna le lona fa dijong ka gore ka taêlô ya ngaaka ga kea tshwanêla go ja dijo tse di tshetsweng letswai.” “Mme ge e le gore ke sôna fêla se se go

thibêlang", go bua Matshwênýêgô "nka laêla ka pelê gore o baa-kanyetswe tse di senang letswai, le gôna di ne di ise di felelle go apêwa, ka moo o tlamegile go nna le rona."

Matshwênýêgô a ya kwa ntlong e go apêêlwang mo go yôna mme a laêla Mothati gore a lesê dijô tse dingwe a seka a di tshêla letswai, mme foo Mothati a botsa a re: "Ke mang monna yo a sa jeng dijô tse di tshetsweng letswai?" "O go tshwenya ka eng?" go bua morena wa gagwê, "se se go leka-neng fêla ke go dira se ke go laêlang sôna."

Mothati a tswêlla ka dipitsa mme mogopolô wa gagwê wa tswêlla ka go êlêllwa moeng o a sa jeng dijô tsa letswai o, mme a ikaêlla gore a ba a nnê a mmônê. Ka lebaka leo ko a ika-êlla go kopa Moropa gore ba tle ba thusanyê ka tirô ya go isa dijô kwa lebating la bojêlô; mme erile kapejana fêla ge a bôna Pelonomi a mo itse kapelê ge ele Kgôsana ya dinokwane. Mme ka go nne a mo êlatlhôkô, a bona lerumô ka fa tlase ga seaparô sa gagwê, ka moo a simolla go bôna lebaka le le neng le mo dira gore a ganê go ja dijo tse di nang le letswai.

Erile ge ba sena go fetsa go ja, Mothati a loga leanô la gore a ka boloka morêna wa gagwê jang, ga mmôgô le motlogolo wa gagwê o ebileng Mothati a ne a mo rata thata. Kapejana Mothati a apola diaparô tse a neng a di apere a apara tse di aparwang ke batho ge ba bina, mme e le tse dintlê thata, a sira sefatlhêgô sa gagwê ka lesira, mme a tsaya thipa e e bogale a e fitlha mo setlamong sa lethêka. Erile ge a sena go fetsa go dira jalo, a bitsa Moropa a mo raya a re: "Tsamaya o tsêê di diletsô tsa gago o tle o letsê mme re binêlê baeng ba morêna wa rôna."

Mme erile ge selallô se fêla, Pelonomi a ba a ntse a akanya mokgwa o ka fedisang bophelô ba ga Matshwênýêgô ka teng, mme eseng ênê fêla, ebong gammôgô le motlogolo wa gagwê ge nakô e ka mo dumêlla. Ka yôna nakô eo Mothati le Moropa ba tsêna mo ntlong ya baeng ba ntse ba ôpêla ebile ba bina. Ka ge Moropa a ne a letsa tse di letswang, Mothati ênê a

ba a ntse a bina ka maatlametlo ao a ileng a thabisa babogedi thata. A bina ka mekgwa e mentsi, a ba a ntsha thipa ya gagwê, a binêla kwa le kwa ka bontlê bo bo gaisang. Labofêlô a tsaya se sengwe sa tse di letswang ke Moropa ka letsôgô la gagwê la molêma, mme a ntse a tshotsê thipa ka le le siameng. Ka boitumêlô bo bogolo, Matshwênýêgô le motlogolo wa gagwê ba ntsha dipapetla tsa gouda mo dikgetseng tsa bôna ba di latlhêla fa pele ga Mothati le Moropa; Pelonomi le ênê a ntsha kgetsana ya gagwê ya madi, mme erile a ise a ntshe papetla e le nngwe ya gouda, Mothati a ba a setse a tlotse ka bofêfo bo bo fêtang ba legadima a mo tlhabile ka thipa ya gagwê mo mafatlheng.

Senokwane sa wêla kwa moragô sa swa. Matshwênýêgô a kua ka bogale bo bo gaisang a re: "O, Mothati, o dirang, wêna Mothati, o tlisetsang tshênýô ya gago fa pele ga rona?" Kwa ntlê ga puô Mothati a araba morêna wa gagwê ka go ntsha lerumo leo a neng a le bone mo go Pelonomi mme a bua a re: "Ka nnete, wêna morêna wa me, ke le pholositse mo polaong, ka gore ke sa le ke lemoga ka nakô ya ge a ntse a gana letswai mo dijong gore ke yôna kgôsana ya dinokwane."

Matshwênýêgô a rothisa dikeledi ge a ntse a leboga mosetsana yoo ka dipholosô tse a ntseng a mo pholosa ka tsôna; mme a raya mosetsana a re: "O tshwanêlwa ke mphô e sa lekanngweng"; a boa a raya motlogolo wa gagwê a re: "Wêna ngwana wa madi a etsho, ge o nkutlwa, itsêêlê mosetsana yo go nna mosadi wa gago, a tle a nne mmoloki wa gago le nna."

Mosimane a itumêlla ditaêlô tsa malomê gongwe rangwaneagwê ka ge le ênê a ne a ntse a eletsa go ka nyala Mothati yoo a neng a bôna ge kêmô le sebopegô sa gagwê di tshwanelwa ke tlotlô.

Senokwane sôna sa êpêlwa fa go neng go epetswe tse dingwe, mme legale go se opê yo itseng, le gôna ga nna jalo go sa itse opê go fitlhêla marapô a bôna a ba a bônwa e setse e le bogologolo, Matshwênýêgô le lesika la gagwê ba sule

babotlhe. Lenyalô la morwa-Boiketlo le morwetsana Mothati la rulaganngwa kapelê, mme nyadisô le yôna ya dirwa ka makoko a otlhe le bokgabane bobotlhe. Moletlo wa lehumô le le kalo wa thabisa ditsala tsotlhe le ba bangwe, ba ba neng ba tlile ka lethabô la pelo le môya.

Go ile ga feta lebaka le le telle Matshwênnyêgô a ise a itshwenye go êtêla kwa legageng la dinokwane; mme erile moragô a ipeta pelo, a ya, fêla a fitlhêla go ntse go tshwana le pele, go se sepe se se leng ka mokgwa o sele, ge a sale a tloga ka leêtô la pele.

Ka ge jaanong a ne a itse ge dinokwane di sule tso tsotlhe, a itira moja-boswa mo go tsôna, ka moo nakô le nakô a ye teng go yo rwala gouda ka bontsi bo bo ratwang ke ênê.

Erile ge a tsofala a tlhalosetsa motlogolo wa gagwe foo a ntseng a ikantsê gôna, le ênê ya re a tsofala a tlogêla lesika la gagwe sephiri seo, gore ka dingwaga tse dintsi lesika leo le phelê fêla mo khumong.
